

Hur och när tar vi egentligen ut vår pension?

Innehåll

	Sidan
Vi lever allt längre	2
Åldersgränserna för att ta ut pensionen har höjts.....	3
Vilka åldersgränser gäller idag?.....	3
När tar anställda i kommun och region ut sin pension?	5
Därför väljer man att gå i pension.....	8
Behövs ett återbetalningsskydd för de närmaste?	10
Lönar det sig att arbeta längre?.....	11
Pensionen kan variera – både uppåt och nedåt.....	12

Vi lever allt längre

Enligt SCBs beräkningar har medellivslängden för födda mellan åren 1970 och 2021 ökat med knappt 8 år för kvinnor och 9 år för män och den beräknas öka med ytterligare 5 år för kvinnor och 6,5 år för män fram till och med 2070. Att vi lever längre är glädjande men det innebär också att vi behöver förlänga arbetslivet för att få samma nivå på pensionen i förhållande till slutlönen som tidigare generationer. Av det skälet har en riktålder införts för den allmänna pensionen som följer medellivslängdens utveckling. Riktåldern styr när du tidigast kan ta ut den allmänna pensionen och få grundskyddsförmånerna.

I denna rapport tittar vi närmare på hur anställda inom kommuner och regioner har valt att ta ut sin avgiftsbestämda ålderspension, om det har skett några förändringar över tid och vad som ligger bakom beslutet om när man väljer att gå i pension.

Åldersgränserna för att ta ut pensionen har höjts

Vilka åldersgränser gäller idag?

Den allmänna pensionen

I december 2017 kom Pensionsgruppen¹ överens om att höja åldersgränserna inom det allmänna pensionssystemet, att LAS-åldern skulle höjas samt att vissa åldersgränser inom socialförsäkringssystemet ska anpassas till höjningarna. Även åldersgränser inom inkomstskattelagen och socialavgiftslagen har anpassats till de höjda pensionsåldrarna. Nedanstående tabell redovisar vilket år beslutade och förväntade ändringar införs.

Ålder	2023	2026
LAS-ålder	69 år	
Lägsta ålder för uttag av allmän inkomstgrundad ålderspension	63 år	64 år
Lägsta ålder för uttag av garantipension och rätt till bostadstillägg	66 år	67 år
Riktålder		67 år
Höjd slutålder för vissa socialförsäkringar t ex sjuk- och arbetslöshetsförsäkring	66 år	67 år
Uppnådd ålder för rätt till förhöjt grundavdrag	66 år*	67 år*
Uppnådd ålder då endast ålderspensionsavgift ska betalas	66 år*	67 år*

* Gäller för person som vid årets ingång har fyllt 66 respektive 67 år.

Den första höjningen kom redan 2020 då lägsta ålder för uttag av den allmän pension höjdes från 61 till 62 år.

1) Pensionsgruppen består av representanter från Socialdemokraterna, Centern, Liberalerna, Kristdemokraterna och Moderaterna.

Den 31 maj 2022 fattade riksdagen beslut om att de pensionsrelaterade åldersgränserna i pensionssystemet och i angränsande trygghetssystem ska höjas från och med 2023 samt att pensionsåldrarna ska knytas till riktåldern² från år 2026.

Förändringarna innebär att från och med 2023 kan den allmänna pensionen tidigast tas ut från 63 års ålder och garantipension, inkomstillägg och bostadstillägg kan tidigast börja betalas ut från 66 års ålder (tidigare 65 år). I och med detta anpassas även åldrarna inom närliggande förmåner som tex. efterlevandepension eller sjukersättning. När riktåldern, som fungerar som en rekommenderad pensionsålder för kommande årskullar av pensionärer och som styr åldersgränsen för garantipension, införs år 2026 ändras även den lägsta åldern för att ta ut allmän pension till tre år före riktåldern. Riktålder år 2026 är beslutad till 67 år vilket innebär att tidigaste ålder att kunna ta ut allmän pension år 2026 kommer att vara 64 år och för grundskyddsförmånerna (garantipension och bostadstillägg) gäller 67 år.

Då går det att ta ut tjänstepensionen (KAP-KL/AKAP-KR)

Anställda inom kommun och region kan ta ut avgiftsbestämd ålderspension tidigast från 60 års ålder och under minst tio års tid. Vid 70 år börjar pensionen betalas ut automatiskt om inget annat val har gjorts. Den förmånsbestämda ålderspensionen betalas tidigast ut vid 61 års ålder eller senast vid 67 år eller fr o m den senare tidpunkt anställningen upphör.

”Pensionspyramiden känner jag ju till och de olika delarna. För min del kommer tjänstepensionen att vara ungefär en tredjedel av helheten. Jag och min man har planerat för pensionen, han går i pension nu i år.”

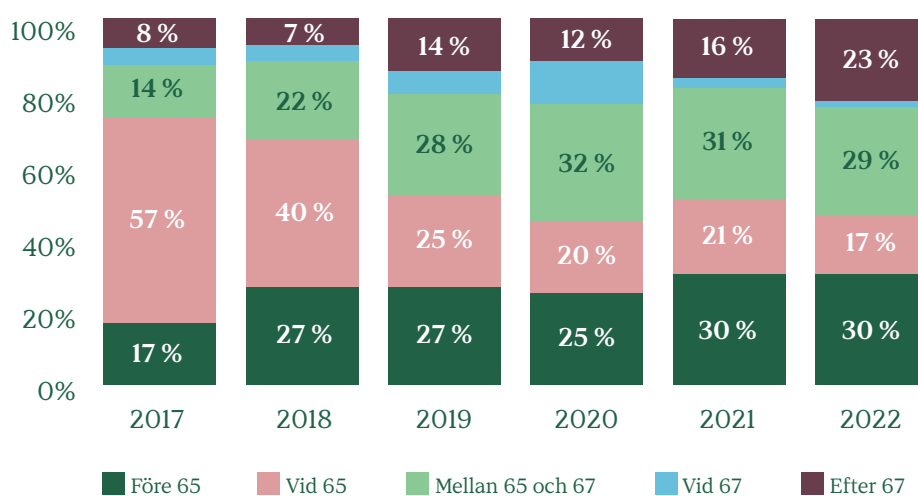
Kvinna 64, före pension

---

2) Riktåldern ska spegla förändringen i förväntad livslängd och ligga till grund för åldersgränserna i pensionssystemet och i angränsande trygghetssystem. Det är en ålder som kommer att räknas fram av Pensionsmyndigheten varje år och som sedan ska tillämpas sex år senare.

När tar anställda i kommun och region ut sin pension?

Under 2022 valde 30 procent av dem med avgiftsbestämd ålderspension hos KPA Pension att börja sitt uttag innan 65 års ålder, 17 procent den månad de fyllde 65 år, 29 procent mellan 65 och 67 år och 23 procent vid 67 år eller senare.

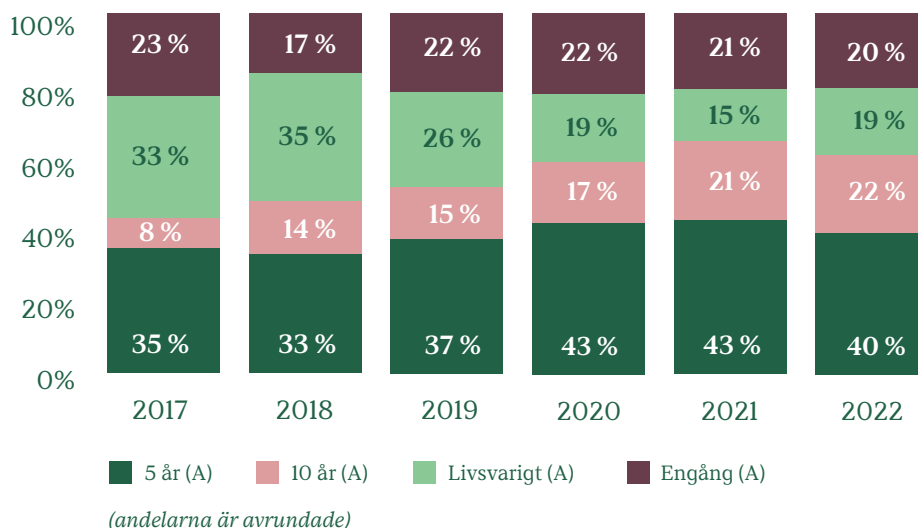
(procentuell andel som tar ut vid 67 har inte angivits p g a utrymmesskäl)

2017 tog merparten ut sin avgiftsbestämda ålderspension den månad de fyllde 65 år. Detta kan förklaras av att pensionen vid den här tidpunkten började betalas ut automatiskt den månad som individen fyllde 65 år. Idag startar den automatiska utbetalningen istället vid 69,1 års ålder. Detta tillsammans med att pensionsåldern idag är mer rörlig har inneburit att betydligt färre påbörjar uttaget den månad man fyller 65 år och fler tar ut den avgiftsbestämda ålderspensionen senare. Samtidigt har även andelen uttag före 65 års ålder ökat från 17 procent 2017 till 30 procent 2022. Det är ingen större skillnad i uttagsmönstret mellan kvinnor och män.

”Jag ville inte vänta, man vet inte hur länge man får vara frisk. Jag hade en bror som dog vid 65, otroligt sorgligt. Han fick aldrig bli pensionerad.”

Man 68, pension

Av dem som började ta ut sin avgiftsbestämda ålderspension under 2022 valde 40 procent att ta ut den under fem år³, 22 procent under 10 år⁴, 19 procent livsvarigt och 20 procent valde att ta ut den som en engångsbetalning. Trenden sedan 2017 påvisar att det skett en ökning av de tidsbegränsade uttagen medan livsvarigt uttag har minskat.

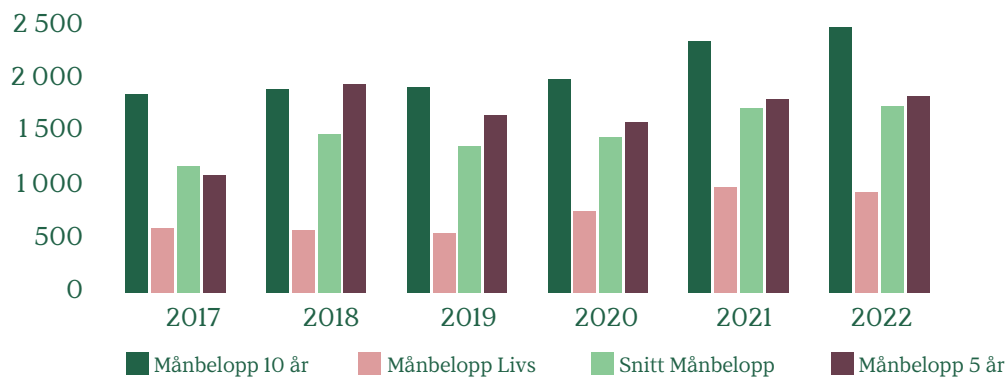
Kvinnor väljer i högre utsträckning än män livsvarigt uttag (20 procent av kvinnorna mot 17 procent av männen) eller längre tidsperioder, under 10 år eller längre (23 procent av kvinnorna mot 19 procent av männen). Män väljer i större utsträckning än kvinnor en engångsutbetalning (24 procent mot 18 procent av kvinnorna). De som väljer engångsutbetalning har dock ett mycket litet kapital.

”Jag har livsvarigt och jag skulle välja samma idag. Det är ju rätt val om man hoppas på ett långt och friskt liv!”

Man 67, pension

3) 5 år = <7,5 år

4) 10 år = 7,5-25 år

Den genomsnittliga månadsutbetalningen för avgiftsbestämd ålderspension uppgick under 2022 till 951 kronor för dem som valde livsvarig utbetalning, 1 850 kronor för dem som valde en utbetalning på fem år och 2 499 kronor för dem som valde en utbetalning på 10 år. Månadsbeloppet visar att kapitalets storlek har betydelse för val av uttagstid. De som väljer en kort utbetalningsperiod (5 år) har oftast ett lägre pensionskapital.

”Jag valde utbetalning på 20 år, då har jag en OK pension tills jag har kommit upp en bit i åldern.”

Kvinna 67, pension

Därför väljer man att gå i pension

I en kundundersökning utförd av IPSOS på uppdrag av KPA Pension framgår det att pensionen betraktas som en belöning för ett ofta långt och energikrävande arbetsliv. I undersökningen har både de som redan är pensionärer och de som inom kort förväntas gå i pension ingått. Samtliga anser att de har relativt bra kunskap om hur pensionen fungerar och vad de kan förvänta sig. De känner till pensionspyramiden och hur den är uppbyggd, de vet ungefär hur stor del av deras pension som utgörs av tjänstepension och de vet var de kan hämta information vid behov.

*”Åh, jag funderade så mycket på det där!
Hur många friska år har jag kvar?
Hur mycket pengar kommer jag att behöva
när jag blir gammal och skröplig?”*

Kvinna 68, pension

För dem som har valt att ta ut pensionen vid 65 år eller tidigare är friheten viktigare än pengar. Deras inställning till livet är att leva medan man är frisk eftersom ingen vet hur morgondagen blir. Några har en partner som redan gått i pension och som de vill kunna göra saker tillsammans med. Andra har intressen och aktiviteter som de vill kunna prioritera.

För dem som väntar med att ta ut pensionen har ekonomin stor betydelse och kan begränsa valfriheten. Personer med lägre inkomster kan behöva göra större uppoffringar om de går i pension tidigt. Att arbeta några år till får stor påverkan på pensionen. För ensamstående är några av skälen till att vänta några år med pensionen dels att man är ensam ansvarig för ekonomin, dels att man är orolig för att känna sig ensam om man tappar den dagliga kontakten med arbetskamraterna.

Trots att tjänstepensionen endast är del av den totala pensionen vittnar undersökningen om att många upplever att det är känslomässigt krävande att fundera på och att fatta beslut om uttagstid för tjänstepensionen. Det handlar om att väga in hur länge jag tror att jag kommer att vara frisk och pigg, hur länge jag kommer att kunna fortsätta leva som jag gör idag och hur många år jag tror att jag har kvar att leva. Det kan vara svårt att väga fördelar och nackdelar mot varandra och det är inte självklart vilket som är det trygga alternativet. Beslutet upplevs därför som ödesmättat då det påverkar hela framtiden.

”Efter så många år som lärare kände jag liksom att jag hade gjort mitt. Arbetet kändes inte lika motiverande längre och jag har andra aktiviteter som känns viktiga. Jag är engagerad i civilförsvaret.”

Kvinna 67, pension

Hos dem som ännu inte börjat ta ut pensionen märks en osäkerhet kring vilken utbetalningstid som blir den rätta och man skjuter därför gärna det definitiva beslutet framför sig. Flertalet övervägde att ta längre utbetalningstider som 15–20 år eller livsvarigt. Endast en av de intervjuade hade allvarliga funderingar på att ta den kortaste utbetalningstiden, men beskrev det som ett lite mindre tryggt alternativ. Bland dem som redan var pensionärer hade de flesta valt längre utbetalningstider som 20 år eller livsvarigt. En pensionär som hade valt utbetalning på 5 år kände en viss ånger över detta idag, men betonade att han hade fått den information han behövde och att det var hans eget val.

”Det är svårt. Det handlar ju om hur livet kommer att utveckla sig och det vet man ju inte.”

Man 68, pension

Personen som valt den kortaste utbetalningstiden (5 år) upplever att det är jobbigt att veta att utbetalningarna kommer att upphöra om ett par år. Övriga tillfrågade har när de väl bestämt sig accepterat det beslut de har tagit och släppt tankarna på det. Ingenting i undersökningen pekar på att reglerna och valet av utbetalningstid uppfattas som kontroversiellt eller illa utformat. En enstaka person nämner att det känns fel att inte kunna ändra sitt val när pensionen börjat utbetalas. Något som inte tillåts enligt dagens lagstiftning.

Behövs ett återbetalningsskydd för de närmaste?

Förutom att välja när man ska börja att ta ut sin tjänstepension och på hur lång tid så finns det ytterligare ett val vid pensioneringen, ska återbetalningsskyddet behållas eller inte?

För anställda inom kommun och region som omfattas av avgiftsbestämd ålderspension i KAP-KL/AKAP-KR ingår automatiskt ett återbetalningsskydd. Återbetalningsskyddet är ett skydd för efterlevande vilket innebär att pensionen betalas ut till försäkringstagarens familj vid dödsfall. Återbetalningsskyddet går att välja bort och medför då att den utbetalda tjänstepensionen blir något högre. Vid dödsfall tillfaller kapitalet då övriga försäkringstagare istället för att betalas ut till försäkringstagarens familj.

”Mina barn har goda inkomster och de behöver inte pengarna. Det var bättre att jag fick ut de hundralapparna det handlade om.”

Kvinna 67, pension

Undersökningen visar att valet att behålla återbetalningsskyddet eller inte upplevs betydligt mindre dramatiskt än att välja uttagstid. Här har man en pragmatisk syn. Behöver man det tillskott som går att få genom att ta bort återbetalningsskyddet är det inget stort beslut att ta bort det. Gör man däremot bedömningen att det går att klara sig utan de extra sparpengarna man skulle få genom att ta bort återbetalningsskyddet eller om man riskerar att lämna en efterlevande i svårigheter, är det självklart att behålla det.

Lönar det sig att arbeta längre?

Vi lever idag allt längre. Enligt SCBs beräkningar har medellivslängden för födda mellan åren 1970–2021 ökat med knappt 8 år för kvinnor (från drygt 77 år till knappt 85 år) och 9 år för män (från drygt 72 år till drygt 81 år). Fram till 2070 beräknas medellivslängden öka till 89,8 år för kvinnor och 87,7 år för män, en ökning med 5 år för kvinnor och 6,5 år för män.

Om vi fortsätter att ta ut pensionen vid 65 års ålder när medellivslängden ökar påverkar det den månatliga pensionsutbetalningen. Pensionskapitalet ska då fördelas ut över en längre tidsperiod och effekten blir att nivån på pensionen i förhållande till slutlönen (kompensationsgraden) sjunker. För att få samma nivå på pensionen i förhållande till slutlönen (kompensationsgraden) som tidigare generationer, behöver vi förlänga arbetslivet till respektive åldersgrupps riktålder. Riktåldern fastställs och beslutas av regeringen varje år men träder i kraft först sex år senare. Införandet av riktåldrar syftar till att förlänga yrkeslivet och kommer att påverka tidigaste uttagsåldern för den allmänna pensionen (tre år före riktåldern). Riktåldern beräknas så att samma antal år som pensionär ska gälla även när medellivslängden ökar och därmed ska storlek på pensionen bli ungefär densamma.

Riktåldern införs år 2026 och är då beslutad till 67 år för dem som är födda 1960. För dem som är födda 1990 förväntas riktåldern vara 69 år⁵.

”Jag trivs bra på mitt jobb och jag längtar inte efter att sitta ensam i min lägenhet. Jag vill fortsätta jobba några år till.”

Kvinna 63, före pension

I Kompensationsgradsrapporten 2022 konstaterar Min Pension att mediankompensationsgraden⁶ för livsvariga utbetalningar uppgår till 56,3 procent om pensionen börjar tas ut vid 65 års ålder⁷, dvs. att pensionen uppgår till lite drygt hälften av slutlönen. Används istället varje åldersgrupps riktålder som pensionsålder så stiger mediankompensationsgraden med lite drygt tio procentenheter till 66,9 procent. För en månadslön på 30 000 kronor innebär det en pension på 16 900 kronor i månaden om individen går i pension vid 65 år och 20 100 kronor om den i stället arbetar fram till sin riktålder.

---

5) Pensionsmyndighetens typfallmodell v.4.0.

6) Mediankompensationsgraden är den kompensationsgrad som delar urvalet mitt itu, det vill säga att 50 procent av individerna har en lägre kompensationsgrad än mediankompensationsgraden och 50 procent har en högre.

7) Beräkningarna bygger på de användare som någon gång under våren 2022 har gjort en prognos på Min Pensions webbplats.

Pensionen kan variera – både uppåt och nedåt

Tjänstepensionen kan vara förmånsbestämd eller avgiftsbestämd. I de äldre avtalen finns ett större inslag av förmånsbestämda pensionsdelar. Pensionen uppgår då till en viss procent av slutlönen och räknas upp med prisutvecklingen under utbetalning. Det är främst äldre generationer och individer med löner över 7,5 inkomstbasbelopp som har förmånsbestämd tjänstepension.

”Idag är det inte svårt att skaffa den information man behöver. Jag har använt Minpension.se och det funkar jättebra.”

Kvinna 68, pension

För avgiftsbestämd tjänstepension betalar arbetsgivaren in en summa pengar som motsvarar en procentsats av lönen. Pengarna kan sedan placeras på olika sätt och pensionens storlek beror på värdeutvecklingen av kapitalet. I de stora kollektivavtalens förval är den avgiftsbestämda tjänstepensionen placerad i en traditionell försäkring där exponeringen mot aktiemarknaden kan variera beroende på individens ålder. Individen kan även välja att istället för den traditionella försäkringen spara i en fondförsäkring och då ha allt kapital placerat på aktiemarknaden.

När tjänstepensionsavtalen går från förmånsbestämda system till avgiftsbestämda system ökar exponeringen mot kapitalmarknaden. För generationer födda på 80- och 90-talet kommer den avgiftsbestämda tjänstepensionen att dominera samtidigt som intjänandet till premiepensionen sker från start.⁸ Även höginkomsttagare har en stor andel avgiftsbestämd tjänstepension. En högre exponering mot kapitalmarknaden ger en möjlighet till högre avkastning på pensionskapitalet och i slutändan en högre pension, samtidigt som det också innebär att pensionsutbetalningarna kan variera mer både uppåt och nedåt.

---

8) Kompensationsgradsrapporten 2022, Min Pension

”KPA har bra information på sin hemsida så jag har inte behövt ringa dem och ställa frågor.”

Kvinna 67, pension

Från vår kundundersökning framgår det att alla inte är medvetna om att pensionsutbetalningarna kan variera över tid, men det kommer inte heller som någon överraskning.

”Jag har tänkt att jag borde sätta mig in i det där lite bättre men det har liksom inte blivit av. Jag är nog inte riktigt rätt person för att hålla på med det.”

Kvinna 64, före pension

Även om spararna på ett emotionellt plan tänker på pensionsutbetalningarna som stabila är de medvetna om att pengarna förvaltas på kapitalmarknaden och att det därmed kan uppstå vissa svängningar ses som en naturlig konsekvens av detta. Variationerna i utbetalning förväntas dock hållas på en låg nivå, man ska kunna lita på sin pension.

”Jo jag vet att det kan gå upp eller ner lite beroende på placeringar men jag räknar inte med några stora skillnader.”

Kvinna 64, före pension

KPA Pension är det ledande pensionsbolaget inom kommunsektorn. Sedan starten 1922 har vi erbjudit våra kunder konkurrenskraftiga pensions- och försäkringslösningar. KPA Pension är också pensionsbolaget som tänker ett steg längre. Vi vill ge våra kunder en trygg pension i en hållbar värld och tar därför ett aktivt samhällsansvar.

KPA Pension har idag hand om pensionen åt två miljoner anställda och tidigare anställda inom kommun, region, kommunalförbund, kommunförbund och kommunala företag.

Vi ägs till 60 procent av Folksam och till 40 procent av Sveriges Kommuner och Regioner.